

Välitilinpäättös digitaalisesta historian- tutkimuksesta

Kaisa Kyläkoski¹

Mats Fridlund, Mila Oiva & Petri Paju (toim), *Digital Histories: Emergent Approaches within the New Digital History*, Helsinki University Press, 2020, 360 sivua, ISBN (PDF): 978-952-369-021-9, <https://doi.org/10.33134/HUP-5>

Yksi digitaalisten ihmistieteiden historian käänne Suomessa on dokumentoitu Jessica Parland-von Essenin *Essetter*-blogitekstiin marraskuussa 2013. Hänen kahvituokionsa Aalto-yliopiston tuolloisen professorin Mats Fridlundin kanssa oli johtanut *Digital Humanities Finland* -verkoston perustamiseen. Verkosto järjesti vuonna 2014 sarjan symposiumeja ja pohjatyöllä saatiin vuosille 2016–2018 Koneen säätiön rahoitus kahdelle peräkkäiselle historiantutkimukseen keskittyneelle projektille. Projektien avainhenkilöiden Mats Fridlundin, Mila Oivan ja Petri Pajun toimittama kirja *Digital Histories. Emergent Approaches within the New Digital History* kertoo nyt, mitä näinä vuosina opittiin ja missä tilanteessa ollaan digitaalisen historiantutkimuksen osalta Suomessa.

Digitaalisen historiantutkimuksen määrittely on ollut toistuva osa projektien järjestämisen tilaisuuksien keskusteluita. Kirjassa on päädytty muotoiluun, joka kattaa erikoisempien ja uudempien metodien ohella jo yleisesti käytössä olevat toimisto-ohjelmistot ja sanahaut korpuksista, mutta kirjan fokus on rajattu digitaalisia lähteitä ja työkaluja käyttävään akateemiseen historiantutkimukseen. Ilahduttavasti mukana on taloushistorian pitkä laskennallinen kokemus, vaikka se 2010-luvulla toisinaan nähtiin erillisenä asiana. Tarkemmin perustelematta sisällöstä on rajattu pois paikkatiedon hyödyntäminen historiantutkimuksessa.

Kirja koostuu alkusanoista, loppuyhteenvedosta ja 18 luvusta, jotka on jaettu kolmeen osaan. Toimittajien alkukatsaus muodostaa ensimmäisen osan, toisessa on kuusi teemalukua ja kolmannessa kymmenen tapaustutkimusta. Teemaluvuissa Petri Paju esittää suomalaisen tietokoneavusteisen historiantutkimuksen historian päälinjat, Jari Eloranta, Pasi Nevalainen ja Jari Ojala jakavat taloushistorian kokemuksia datasta lähteenä, Mats Fridlund konseptoi puuttuvaa metodiformalismia, Jessica Parland-von Essen selostaa datan hallintaa, Kimmo Elo metadatan ja Johan Jarlbrink datan manuaalista siivoustyötä. Tapaustutkimukset kertovat saavutetusta nykytilasta ja esittelevät kiitettävän laajan valikoiman erilaisia metodeja ja aineistoja.

Kehityshistoriaa kerrotaan Pajun luvun lisäksi myös Timo Honkelan alkusanoissa, kansainvälisestä näkökulmasta alkuluvussa, taloushistorian osalta omassa luvussaan sekä Ruotsin näkökulmasta Jarlbrinkin luvussa. Yhdistelmässä on todennäköisesti uutta tietoa monelle lukijalle, mutta on syytä huomata, että tarkastelu keskittyy tutkimukseen ja tutkijoihin. Näiden

¹ DI Kaisa Kyläkoski on Suomen historian tohtoriopiskelija Jyväskylän yliopistossa. Hän on seurannut digitaalisuuden vaikutusta historiantutkimukseen 1990-luvun lopulta alkaen.

mahdollisuuksiin vaikuttivat ja vaikuttavat sekä tekniikan kehitys että muistiorganisaatioiden valmiudet tuottaa ja jakaa digitaalista aineistoa, mutta nämä kontekstisidonnaiset tekijät ovat mukana kirjassa vain osittain. Tekniikan kehityksen merkitys näkyy kylläkin heti ensimmäisillä sivuilla hienosti ja analyttisesti Honkelan muotoilemana. Honkelan mukaan historian tutkimus oli liian moniulotteista ja epälineaarista varhaiselle tietotekniikalle ja siksi kehitys on kestänyt pitkään. Tuleville kirjoittajille jää mietittäväksi ainakin kysymys siitä, miten historian tutkijoille syntyi sellainen usko tietokantojen ja datan erehtymättömyyteen, että 2020-luvulla näille kaivataan – täysin syystä – erillistä ja uutta lähdekränttistä osaamista.

Toimittajien alkuluvun mukaan kirjan tarkoitus on olla nykytutkimuksen katsaus eikä oppikirja tai ohjelmajulistus. Tässä linjauksessa on pysytty, mutta kirja on käyttökelpoinen sekä itseoppijalle että kurssimateriaaliksi. Teemaluvuissa ja tapaustutkimuksien esityksissä on paljon asioita, joita jokaisen digitaalisesta historian tutkimuksesta kiinnostuneen ja erityisesti sen tekemistä yrittävän pitäisi ymmärtää. Tärkeimmät näistä seikoista on koottu alkuluvun loppupuolelle, mikä helpottaa kokemattomampia lukijoita.

Erityisesti teemaluvuissa on kannanottoja, jotka voisi tulkita myös osittaisiksi ohjelmajulistuksiksi. Parland-von Essenin esitys datan hallinnasta edustaa Suomen yliopistoissa vallitsevaa puhetta avoimesta tieteenä, joka historian tutkimuksen piirissä on vasta tulossa käytäntöön. Kuvaavaa on, että tapaustutkimuksissa datan hallinta on lähes näkymätöntä. Sekä taloushistorioitsijoiden että Fridlundin luvut tuovat esiin historian tutkijoille uutta digitaalisuuden vaatimaa tekemisen reflektiota ja tarkkuutta sekä näiden dokumentointia. Kirjan tapaustutkimuksissa tehdyn työn kuvaustarkkuus vaihtelee, eivätkä ne täten anna selvää seurattavaa mallia. Sitä ei myöskään tarjoa lukujen moninaiset rakenteet ja tyyli, mutta tämä on nähtävä vahvuutena, joka jättää vapausasteita ja tarjoaa virikkeitä.

Tapaustutkimusten tulosten kautta käy ilmi sekä digitaalisuuden historian tutkimukselle tarjoamia mahdollisuuksia että niiden (tämänhetkisiä) käytännön rajoja. Läpiluvulla alaa tuntematon saa hyvän ja realistisen kuvan siitä, mitä voi tehdä, ja tarpeeksi avainsanoja lisätiedon ja ohjeiden etsintään.

Englanninkielisenä *open access* -julkaisuna kirja tavoittelee kansainvälistäkin yleisöä, joka toivottavasti saavutetaan. Kotimaassa kirja tulee lähivuosina palvelemaan erityisesti historian tutkijoita, jotka kaipaavat ymmärrystä digitaalisuuden merkityksestä ja mahdollisuuksista omalle alalleen. Yleisemmin kirja tarjoaa tietotekniikan tai tekniikan historiasta kiinnostuneille kehityksestä yhden käyttäjänäkölman. Mahdollisuuksien kehitys ei ole päättynyt, joten aikanaan kirja tulee olemaan myös merkittävä lähde sille, mitä digitaalinen historian tutkimus oli Suomessa 2020-luvun alkaessa.